

DUŠICA PALAČKOVIĆ
SANDA ĆORAC

PRETPOSTAVKE ZA DONOŠENJE PRESUDE NA OSNOVU PRIZNANJA

Jednostranom parničnom radnjom kojom priznaje tužbeni zahtev tuženi stvara novu procesnu situaciju i mogućnost da sud donese presudu na osnovu priznanja. U radu su izneti neki od opšteprihvaćenih stavova teorije i sudske prakse povodom ove presude, ali i dileme i različiti pristupi o nekim pitanjima povezanim uz pretpostavke za njeno donošenje. Sumarno zakonsko regulisanje pretpostavki za donošenje ove presude, kao i neodređenost pojmova koje zakonodavac koristi pri formulisanju nedozvoljenih raspolaganja stranaka, uslovljava izuzetno složene zadatke sudija u oceni njihove ispunjenosti.

Ključne reči: presuda na osnovu priznanja, posebne pretpostavke za donošenje, tužbeni zahtev i predlog za donošenje, dozvoljena raspolaganja stranaka, izjava o priznanju tužbenog zahteva

U V O D

U teoriji procesnog prava postoji nesporna saglasnost o tome da je presuda na osnovu priznanja posledica stranačke dispozicije, odnosno izričitog disponiranja tužbenim zahtevom (predmetom spora) od strane tužioca. No, već prilikom

Prof. dr Dušica Palačković, redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu, u penziji, e-mail: dudapalackovic@gmail.com.

Dr Sanda Ćorac, docent Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu, e-mail: scorac@jura.kg.ac.rs.

nastojanja na pojmovnom određenju presude na osnovu priznanja, mišljenja se razlikuju. Tako, prema jednom mišljenju, reč je o tzv. procesnoj presudi,¹ dok je prema drugom reč o dispozitivnoj presudi,² odnosno dispozitivnoj presudi u užem smislu.³ Ni kada je reč o kvalifikaciji same radnje priznanja nema saglasnosti. Prema jednom od stavova reč je o parničnoj radnji stranke koja sama po sebi, dakle neposredno, bez sudske odluke, stvara novu procesnu situaciju,⁴ dok je prema drugom reč o posrednoj parničnoj radnji, pa je za meritorno okončanje spora, pored radnje priznanja neophodno da sud donese svoju odluku o prihvatanju tužbenog zahteva koja se temelji na toj radnji.⁵

Kako su u parničnom postupku presude donete na osnovu usmenog kontradiktornog raspravljanja pravila, to ishod takve rasprave omogućava sudu da formira činjeničnu podlogu za odluku kojom usvaja ili odbija tužbeni zahtev. No, prilikom donošenja presude kojoj ne prethodi usmena kontradiktorna rasprava, kakva je i presuda na osnovu priznanja, sud nema obavezu razgraničenja pravno relevantnih i za ishod spora nebitnih činjenica, dalje, spornih od nespornih, kao ni izvođenja dokaza o činjenicama koje su sporne. Ne utvrđuje se tačnost iznesenih stranačkih tvrdnji niti se kroz postupak sudskog silogizma donosi meritorna odluka već su ovlašćenja suda ograničena na ispitivanje ispunjenosti uslova koje procesni zakon predviđa za donošenje ovih presuda. Pored toga, osobenost presuda koje se donose bez kontradiktornog raspravljanja je i da sud *ex officio* ispituje dopuštenost raspolaganja stranaka, odnosno da raspolaganja nisu u suprotnosti sa čl. 3 st. 3 Zakona o parničnom postupku.⁶ Specifičnost ovih presuda ogleda se i u sadržini njihovog obrazloženja, ali i u izričitoj zabrani njihovog donošenja u nekim sporovima (što je posebna tema o kojoj u ovom radu neće biti reči). Nesporno je, dakle, već iz navedenog, da u odnosu na presudu na osnovu priznanja postoje teorijske nesaglasnosti. Ovome treba pridodati i okolnost da neodređenost i složenost pojmova koje koristi

¹ U procesne se presude, pored presude na osnovu priznanja, prema ovom stavu, ubrajaju i presuda na osnovu odricanja, presuda zbog propuštanja, presuda zbog izostanka i presuda bez kontradiktornog raspravljanja, a kriterijum je da li se za ocenu osnovanosti tužbenog zahteva pretežno primenjuje materijalno (sve presude koje se donose na osnovu kontradiktornih raspravljanja) ili procesno pravo. Borivoje Poznić, Vesna Rakić-Vodinić, *Građansko procesno pravo*, Beograd, 2015, 432.

² Mihajlo Dika, „Presuda na temelju priznanja“, *Zbornik PFZ*, br. 5-6, Zagreb, 2012, 1886, u daljem tekstu: M. Dika (2012).

³ Više, kod Mihajlo Dika, *Građansko parnično pravo – Sudske odluke i sudska nagodba*, Zagreb, 2013, 185, u daljem tekstu: M. Dika (2013).

⁴ B. Poznić, V. Rakić-Vodinić, op. cit., 260.

⁵ Siniša Triva, Mihajlo Dika, *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 2004, 597.

⁶ Zakon o parničnom postupku, *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011, 49/2013 – odluka US, 74/2013 – odluka US, 55/2014, 87/2018 i 18/2020, u daljem tekstu: ZPP.

čl. 3 st. 3 ZPP uslovljava teškoće u praksi, odnosno njihovom tumačenju, razjašnjenju i otkrivanju sadržine pri čemu sud ima široka ovlašćenja, a često je u prilici i da u ovom procesu pribavlja obaveštenja kako bi odlučio o dopuštenosti priznanja. Stoga je svakako opravdano izneti neke od opšteprihvaćenih stavova u teoriji i praksi, ali i dileme i različite pristupe koji su prisutni, kao i preovlađujuće, odnosno argumentovane i prihvatljive stavove o uslovima koji moraju biti ispunjeni prilikom donošenja specifične presude kakva je presuda na osnovu priznanja.

Zakon o parničnom postupku u čl. 348 sumarno reguliše mogućnost donošenja presude na osnovu priznanja, pa, tako, u st.1, određuje da „Ako tuženi do zaključenja glavne rasprave prizna tužbeni zahtev, sud će bez daljeg raspravljanja da donese presudu kojom usvaja tužbeni zahtev (presuda na osnovu priznanja)“. Dakle, pominje se jedan od uslova za njeno donošenje – da je tuženi priznao tužbeni zahtev i određuje momenat do koga to mora u postupku biti učinjeno. Uz to, odredbom st. 2, obavezuje se sud, kako je već nevedeno, da onemoguću raspolaganja stranaka protivna čl. 3 st. 3 ZPP, što bi se moralo razumeti kao još jedan od zakonskih uslova za donošenje ove presude.

U teoriji se, međutim, prepoznaje niz posebnih pretpostavki koje moraju biti ispunjene da bi presuda na osnovu priznanja mogla da se donese. Svakako da je prva od njih dopuštenost tužbe koja se procenjuje prema procesnim uslovima (procesnim pretpostavkama) *in concreto*, što znači da postojanje neotklonjivih procesnih smetnji, kao i nepostojanje pozitivno određenih uslova onemogućava meritorno odlučivanje, odnosno pružanje pravne zaštite, i o čemu ne treba posebno govoriti upravo za presudu koja je tema rada. Ostali uslovi, odnosno pretpostavke zahtevaju, međutim, širi komentar.

TUŽBENI ZAHTEV

Kako se u odredbi čl. 348 st.1 ZPP navodi da tuženi mora priznati „tužbeni zahtev“, to je nesporno da svaka vrsta tužbenog zahteva – kondemnatorni, deklarativni i konstitutivni, može biti predmet priznanja. Zakon ne pominje glavni i sporedne zahteve tužbe, ali se u teoriji iznosi da se uz glavni mogu priznati i neki sporedni zahtevi.⁷ Pored zahteva iznesenog u tužbi i neki drugi zahtevi izneseni tokom parnice imaju karakteristike tužbenog zahteva pa se priznanje može i na njih odnositi. Pri tome se misli na zahtev protivtužbe,⁸ ali i incidentni zahtev

⁷ M. Dika (2012), 1896. Ovaj Autor navodi da ima situacija kada se sporedni zahtev može i samostalno priznati, npr. zahtev za naknadu parničnih troškova nastao po osnovu krivice stranke, kao što se neki sporedni zahtevi nikada ne mogu samostalno priznati, npr. zahtev za plaćanje kamate bez priznanja zahteva za isplatu novčanog duga.

⁸ ZPP, čl.198 st.1.

za utvrđenje.⁹ Bez obzira na pravnu prirodu i cilj zbog koga se tuženi u parnici pod zakonskim uslovima može braniti prigovorom radi prebijanja u teoriji se smatra da je moguće priznati i „prigovor radi prebijanja“ uz obrazloženje da se on podnosi uslovno, odnosno ako bude prihvaćen tužbeni zahtev, pa bi i priznanje prigovora bilo uslovno.¹⁰ Reč je, svakako, o situaciji kada tuženi nije priznao tužbeni zahtev i time ga učinio nespornim. Uz to, okolnost uslovnosti u ovoj situaciji ne protivi se stavu da izjava o priznanju ne može, kao parnična radnja, biti uslovljena (ograničena uslovom ili rokom, npr.) jer se ovakav stav odnosi samo na vanprocesne događaje, a u ovom slučaju reč je upravo o uslovljavanju događajem u samoj parnici.¹¹

Tužbeni zahtev mora biti određen, odnosno individualizovan kako bi mogao biti priznat.¹² Ukoliko je tužbom kumulativno spojeno više tužbenih zahteva moguće je priznanje svih ili samo nekih. Čini se da se pravna priroda tzv. alternativnog spajanja,¹³ kao i alternativnog ovlašćenja tuženog,¹⁴ protivi mogućnosti priznanja tužbenog zahteva, dok kada je u pitanju eventualno spajanje,¹⁵ izvesno bi bilo da tuženi može priznati prvi od više istaknutih zahteva i time sprečiti raspravljanje o drugom, ili drugim, eventualnim, ali je problematično da li bi mogao priznati eventualni, s obzirom da je na tužiocu obaveza određivanja redosleda ispitivanja osnovanosti iznesenih zahteva, a to svakako upućuje i na svojevrsan značaj koji zahtevi za njega imaju. U teoriji se stoga kao rešenje nudi stav da priznanje eventualnog zahteva dejstvuje tek pošto primarni bude odbijen upravo uz obrazloženje da je meritorno odlučivanje o eventualnom moguće tek pošto se primarni odbije.¹⁶ Takođe, prema stavu prof. Poznića, ukoliko je priznat eventualni zahtev, a ne primarni, dejstvo priznanja nastupa samo ukoliko primarni bude odmah po priznanju eventualnog povučen.¹⁷

⁹ ZPP, čl.195. Pri tome, stav je teorije da bi se priznanje postojanja prejudicijelnog prava ili pravnog odnosa kada nema izričitog incidentnog zahteva tretiralo kao priznanje činjenice. M. Dika (2012), 1897-1898.

¹⁰ M. Dika (2012), 1897. Isti Autor navodi i stav austrijske teorije da bi se mogao priznati i samo osnov tužbenog zahteva u parnici u kojoj je sporan i osnov i visina potraživanja, što bi vodilo donošenju međupresude na osnovu priznanja, a da je takvo ređenje prihvaćeno i u slovenačkom pravu.

¹¹ B. Poznić, V. Rakić-Vodinelić, op. cit., 257.

¹² Borivoje Poznić, *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Beograd, 2009, 766, u daljem tekstu: Komentar.

¹³ Više B. Poznić, V. Rakić-Vodinelić, op. cit., 321-323; B. Poznić, Komentar, 444.

¹⁴ B. Poznić, V. Rakić-Vodinelić, op. cit., 323.

¹⁵ ZPP, čl.197 st.2-3.

¹⁶ Tako B. Poznić, Komentar, 442.

¹⁷ *Ibidem*.

DOZVOLJENA RASPOLAGANJA STRANAKA

Zakon propisuje kao negativan uslov da se presuda na osnovu priznanja ne sme doneti u situacijama kada je izričito isključena zakonom za neke vrste sporova. Zatim, nedopuštenost raspolaganja postoji i kada su ona protivna prinudnim propisima, javnom poretku, pravilima morala i dobrim običajima.¹⁸ Iz rečenog sledi međutim, da su dve situacije nesporne, odnosno načelno ne stvaraju probleme u praksi – kada postoji izričita zabrana donošenja ove vrste presude i, u drugoj situaciji, kada je reč o prinudnopravnim propisima. O ostalim pojmovima koje koristi zakonodavac u odredbi čl. 3 st. 3 ZPP, osim toga što nisu zakonom definisani, ni u teoriji nema jedinstvenog gledišta, a ukazuje se i na složenost pojmova.¹⁹

Kao i za ostale stranačke dispozicije u parnici, sud je i kod priznanja tužbenog zahteva u obavezi (primenom istražne maksime)²⁰ da nedvosmisleno utvrdi da li je ono dopušteno prema napred navedenim parametrima. Ocena dopuštenosti i prema stavu sudske prakse vrši se *in concreto*.²¹ To je nužan uslov čije neispunjenje vodi nastavku postupka i presudi na osnovu kontradiktorne rasprave. U tom slučaju sud će sprovesti postupak i na osnovu rezultata raspravljanja i izviđanja doneti presudu.²² O tome da nema uslova za donošenje presude na osnovu priznanja sud

¹⁸ U tom smislu se izjašnjava i sudska praksa. V. presudu Apelacionog suda u Nišu, Gž. 853/2017 od 2.2.2017; presudu Osnovnog suda u Jagodini, P.br.154/19 od 29.7.2019; presudu Vrhovnog kasacionog suda, Rev.1843/2015(2) od 22.10.2015; presudu Vrhovnog kasacionog suda, Gž1.21/17 od 11.5.2017.

¹⁹ Na primer, o složenosti pojma javni poredak dovoljno govori stav prof.Perovića koji navodi da je to pojam čuven po svojoj nepreciznosti, nejasnosti i neuhvatljivosti, da je to jedna ka-učuk norma koja se može svakako savijati, satkana od mnoštva osnovnih principa koje prihvata jedna društvena zajednica u svom trajanju i to principa filozofske, etičke, ekonomske, političke i pravne prirode koji ulaze u svet regula javnog poretka posredstvom odgovarajućih društvenih normi i to prinudnih pravnih normi i moralnih imperativa (Slobodan Perović, „Sloboda uređivanja obveznih odnosa i javni poredak“, *Zbornik PFZ*, vol. 56, Posebni broj, 403,404,412) ili stav prof. Tomića da javni poredak dopušta da svako uživa svoja prava poštujući prava drugih i ujedno je minimalna društvena disciplina za funkcionisanje ustanova javne vlasti i za dobrobit društva (Zoran Tomić, „Javni poredak – pojam i struktura“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, br. 2, Beograd, 2019, 37).

²⁰ U tom smislu je i presuda Privrednog suda u Požarevcu, P.br.152/16 od 16.1.2017. delimično potvrđena – delimično ukinuta presudom Privrednog apelacionog suda u Beogradu Pž. 1502/17 od 15.3.2017.

²¹ V. rešenje Višeg suda u Valjevu, Gž. 918/20 od 4.1.2021.

²² Nevena Petrušić, Dragoljub Simonović, *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Beograd, 2011, 636.

ne donosi nikakvu posebnu odluku već svoje razloge treba da iznese u odluci kojom okončava postupak – u kontradiktornoj presudi, rešenju o odbacivanju tužbe, itd.²³

Kako je ispitivanje dopuštenosti raspolaganja zapravo i najkomplikovaniji elemenat kod presude na osnovu priznanja,²⁴ zakonodavac je, u nastojanju da olakša položaj suda, predvideo da se može odložiti donošenje ove presude ako je potrebno da se o okolnostima na osnovu kojih se odlučuje o dopuštenosti raspolaganja zahtevom prethodno „pribave obaveštenja“ (čl.348 st.3 ZPP). Navedena formulacija, međutim, *per se* nije jasna, odnosno ne daje koncizan odgovor na pitanje šta se podrazumeva pod pribavljanjem obaveštenja od strane suda. U teoriji se ovaj pojam tumači *in favorem* ovlašćenja suda da utvrđuje činjenice i izvodi dokaze, a onda na utvrđene činjenice primeni materijalno pravo, dakle vodi kontradiktorni²⁵ kontrolni postupak.²⁶ Odnosno, ovakvo ovlašćenje suda smatra se izuzetkom od pravila da se povodom priznanja tužbenog zahteva sud ne upušta u ocenu činjenica nevedenih u tužbi.²⁷ Ovakav stav zapravo upućuje na to da bez obzira što u proverama koje podrazumeva čl.3 st.3 ZPP sud ima istražna ovlašćenja, svoj zaključak ne bi smeo izvoditi samo na osnovu postupanja *ex officio*, već da se i strankama mora omogućiti učešće u ovakvom, kontrolnom postupku.

Takođe, pribavljanje obaveštenja sasvim sigurno podrazumeva i obavezu suda da se o činjenicama od kojih zavisi dopuštenost disponiranja tužbenim zahtevom obavesti i od organa javne vlasti, odnosno državnih organa. Učešće stranaka, odnosno kontradiktorna procedura u ovim okolnostima neophodna je ukoliko sud posumnja da postoji namera da se presuda izdejstvuje *in fraudem legis* ili da stranke nisu iznele sve činjenice od značaja za ocenu dopuštenosti raspolaganja.²⁸ S tim u vezi je i stav da obična nekonkluzivnost tužbe usled okolnosti da iz iznesenih činjenica primenom materijalnog prava ne sledi tražena pravna posledica nije prepreka donošenju presude na osnovu priznanja osim ako se njenim donošenjem ne bi sankcionisala (objektivno) nedopuštena dispozicija.²⁹

²³ M. Dika (2013), 200 (o ovom stavu i povezanosti uz predlog za donošenje presude više u narednom delu rada).

²⁴ O dopuštenosti raspolaganja tužbenim zahtevom izjašnjava se i sudska praksa. V. presudu Apelacionog suda u Novom Sadu, Gž.1995/2016(1) od 29.9.2017; rešenje Višeg suda u Valjevu, Gž.889/2017 od 15.11.2018.

²⁵ Na to upućuje i navod prof. Poznića da se radi utvrđivanja činjenica povezanih uz dopuštenost raspolaganja stranaka može zakazati ročište. V. B. Poznić, Komentar, 770.

²⁶ M. Dika (2012), 1903.

²⁷ B. Poznić, Komentar, 769.

²⁸ *Ibidem*, 770.

²⁹ M. Dika (2012), 1903.

PREDLOG ZA DONOŠENJE PRESUDE NA OSNOVU PRIZNANJA

Prema zakonskom rešenju, ako je priznanje tužbenog zahteva dopušteno, sud bez raspravljanja stranaka donosi presudu kojom usvaja tužiočev zahtev.³⁰ Pri tome, zakonodavac ne pominje izričito da li je potreban predlog tužioca u tom smislu. Moglo bi se reći da u našoj teoriji građanskog procesnog prava postoji veliki stepen saglasnosti da predlog tužioca nije neophodan.³¹ Međutim, to svakako ne isključuje mogućnost da takav predlog ipak bude stavljen, odnosno ne zabranjuje ga. U situaciji kada je predlog podnesen u teoriji nema saglasnosti o obavezama suda u odnosu na predlog kao stranačku parničnu radnju.

Prema prof. Diki, ako bi predlog da se donese presuda na osnovu priznanja bio podnet, o njemu nema potrebe doneti posebnu odluku već bi razlozi bili izneti u odluci kojom se postupak okončava – kontradiktornoj presudi ili rešenju o odbacivanju tužbe i sl. Zaključak sledi primenom argumenta *a contrario* – zato što predlog nije izričito predviđen kao kod presuda na osnovu propuštanja i zbog izostanka gde je ovaj uslov izričito predviđen prema pravu Hrvatske i gde je sud stoga u obavezi da donese posebnu odluku o odbijanju predloga stranke koja se može pobijati posebnom žalbom. Protiv donošenja posebne odluke o odbijanju predloga govorili bi i razlozi procesne ekonomije i ekspeditivnosti.³² Suprotno tome, prof. Poznić smatra da se po predlogu mora doneti posebna odluka u formi rešenja i da je protiv njega dozvoljena posebna žalba. To da se u zakonu ne pominje posebna žalba protiv rešenja kojim se odbija predlog tužioca za donošenje presude na osnovu priznanja za Autora je argument da se ono može pobijati posebnom žalbom, uz analogiju na presudu zbog izostanka.³³ Prof. Stanković smatra da ukoliko sud odbije da donese presudu na osnovu priznanja, jer je zaključio da nisu ispunjeni uslovi za njeno donošenje mora doneti rešenje kojim odbija da je donese i protiv tog rešenja je dozvoljena žalba.³⁴ Ipak, podnošenje predloga za donošenje ove presude Autorka zapravo ograničeno prihvata. Naime, ukoliko tuženi u izjavi o priznanju ne upotrebljava zakonski termin pa sud ne protumači pravilno njegovu izjavu ili je prosto previdi, tužilac bi imao pravo da predloži da sud donese presudu na osnovu priznanja bez obzira na to što je sud po službenoj

³⁰ ZPP, čl.348 st.1-2.

³¹ N. Petrušić, D. Simonović, op.cit., 636, B. Poznić, Komentar, 768, G. Stanković, „Priznanje tužbenog zahteva“, *Pravni život*, br. 11, 2018, 625, u daljem tekstu: G. Stanković (2018), a identičan stav nalazimo i u hrvatskoj teoriji, M. Dika (2012), 1903, S. Triva, M. Dika, op. cit., 599.

³² M. Dika (2012), 1902–1903, M. Dika (2013), 200.

³³ B. Poznić, Komentar, 771.

³⁴ G. Stanković (2018), 624.

dužnosti dužan da je donese.³⁵ Takođe, navodi da je prema stavu teorije koja se poziva na izričitu zakonsku odredbu, žalba protiv rešenja prvostepenog suda uvek dozvoljena ako zakonom nije drukčije propisano, kao i da bi pravo na žalbu na rešenje o odbijanju da se donese presuda na osnovu priznanja, pored tužioca, imao i tuženi.³⁶ Pravni interes tuženog za izjavljivanje žalbe na ovo rešenje postoji stoga što bi, ukoliko se postupak nastavi i okonča kondemnatornom presudom kojom je usvojen tužbeni zahtev za njega nastala dužnost da naknadi uvećane troškove postupka.³⁷ Prof. Jakšić takođe, bez šireg elaboriranja, navodi da ako bi sud protivno zakonu odbio da donese presudu na osnovu priznanja stranke bi imale pravo na posebnu žalbu.³⁸

U našoj sudskoj praksi nalazimo treći stav, koji nam se čini prihvatljivim, kako sa aspekta zakonskog regulisanja presude na osnovu priznanja, tako sa aspekta nemogućnosti zabrane strankama da ističu svoje predloge pa i za donošenje ove presude, ali i sa aspekta efikasnosti postupka i potencirano oficijelnog postupanja suda prilikom donošenja presuda koje su posledica stranačkih disponiranja. Naime, ako je stranka predložila njeno donošenje uprkos nepostojanja zakonske obaveze sud donosi rešenje kojim se odbija predlog za njeno donošenje kao neosnovan, ali samostalna žalba protiv ovakvog rešenja nije dozvoljena.³⁹

IZJAVA O PRIZNANJU TUŽBENOG ZAHTEVA I KONKLUZIVNOST TUŽBE

Osnovna pretpostavka za donošenje presude na osnovu priznanja je izjava (volje) tuženog u postupku pred sudom da priznaje tužbeni zahtev.⁴⁰ Davanjem te izjave tuženi se saglašava sa donošenjem presude čiji će zahtev biti prihvaćen

³⁵ *Ibidem.*

³⁶ G. Stanković (2018), 624, koja navodi stav B. Poznića, Komentar, 711.

³⁷ *Ibidem.*

³⁸ Aleksandar Jakšić, *Građansko procesno pravo*, Beograd, 2021, 565.

³⁹ Rešenje Privrednog apelacionog suda, Pž.959/2015 od 18.5.2016. U odluci se navodi da je po prethodnom preispitivanju dozvoljenosti žalbe drugostepeni sud našao da žalba protiv rešenja prvostepenog suda kojim se odbija predlog stranke za donošenje presude na osnovu priznanja nije dozvoljena stoga što zakon ne propisuje obavezu suda da donose pismeni otpripravak rešenja kojim se odbija predlog za donošenje presude na osnovu priznanja, niti je propisano pravo na isticanje posebne žalbe na rešenje o tom predlogu.

⁴⁰ Ukoliko tuženi ne prizna tužbeni zahtev onako kako je isti tužilac postavio, nema uslova za donošenje presude na osnovu priznanja (vid. presudu Privrednog suda u Požarevcu, P.br. 92/19 od 6.9.2019. ukinutu rešenjem Privrednog apelacionog suda, Pž. 5486/19 od 20.8.2020).

nezavisno od toga da li je zasnovan na zakonu ili ne.⁴¹ Ipak, priznanje tužbenog zahteva nije surogat odluke, niti samo po sebi proizvodi dejstva odluke.⁴²

Priznanje se može odnositi na tužbeni zahtev u celini, ili jedan, ili više zahteva ili deo jednog od zahteva pod uslovom deljivosti, pravne ili faktičke, o čemu identičan stav ima i naša sudska praksa.⁴³

Sama izjava o priznanju definiše se u teoriji na različite načine. Tako, prema jednom stavu to je „jednostrana parnična radnja tuženog kojom on pred sudom izričito izjavljuje da je tužiočev zahtev za pružanje pravne zaštite određenog sadržaja na zakonu osnovan“.⁴⁴ Polazeći od toga da tuženi može priznati tužbeni zahtev i kada ga ne smatra osnovanim ili čak izjaviti da ga smatra neosnovanim, ali ga ipak priznaje, smisao priznanja bio bi da se ovom izjavom tuženi „saglašava s donošenjem presude kojom će zahtev biti prihvaćen“ pa je priznanje „relativno apstraktna izjava u odnosu na premise za odlučivanje o zahtevu koje bi sud bio dužan utvrditi da do njega nije došlo“.⁴⁵ Ili, izričita izjava volje da se tužbeni zahtev bez daljeg raspravljavanja prihvati.⁴⁶ Stoga se u nauci opravdano smatra da je definisanje izjave o priznanju tužbenog zahteva kao izjave kojom se priznaje osnovanost tog zahteva zapravo nepotrebna fikcija.⁴⁷

Nepodeljen stav u nauci građanskog procesnog prava je da je reč o „čistoj“ parničnoj radnji, izjavi koja je relevantna samo kada je data u postupku pred sudom, čija se punovažnost i dejstva uređuju normama procesnog prava, odnosno koja nema materijalnopravne elemente, kakvi se prepoznaju kod sudskog poravnanja na primer.⁴⁸ Ipak, u teoriji se o priznanju govori kao o tzv. materijalnoj dispoziciji, odnosno materijalnoj dispozitivnoj radnji uz obrazloženje da se njome neposredno determiniše sadržina presude,⁴⁹ ili, da je njen konačni rezultat završetak parnice s dejstvom kao da je meritorno odlučeno o tužbenom zahtevu.⁵⁰

⁴¹ M. Dika (2013), 187.

⁴² G. Stanković, V. Boranijašević, *Građansko procesno pravo*, Niš, 2020, 451.

⁴³ Tako, npr., rešenje Privrednog apelacionog suda, Pž. 58/2014 od 20.7.2015; presuda Višeg suda u Čačku, Gž. 41/15 od 11.3.2015; presuda Opštinskog suda u Nišu, P.br.1619/06 od 21.2.2007; rešenje Opštinskog suda Niš, P.br.1619/06 od 2.3.2007. i presuda Okružnog suda u Nišu, Gž. 2966/07 od 30.7.2007. – Bilten sudske prakse Okružnog suda u Nišu, br. 26/2008.

⁴⁴ S. Triva, M. Dika, op. cit., 597.

⁴⁵ M. Dika (2012), 1888-1889.

⁴⁶ *Ibidem*, 1889.

⁴⁷ B. Poznić, Komentar, 764.

⁴⁸ Umesto svih, B. Poznić, Komentar, 764.

⁴⁹ M. Dika (2012), 1894.

⁵⁰ B. Poznić, V. Rakić-Vodinelić, op. cit., 418.

Priznanje je, takođe, čista jednostrana parnična radnja koja postiže dejstvo samim saopštavanjem sudu. Naime, za protivljenje priznanju tužilac bi, eventualno, prema stavu teorije, imao pravni interes samo ukoliko bi presudu trebalo priznati i izvršiti u državi koja ne dopušta priznanje ove vrste presuda.⁵¹ Obaveštavanje tužioca da je izjava o priznanju data od interesa je u pogledu tužiočevog zahteva za naknadu troškova postupka ili za učestvovanje u kontradiktornoj raspravi o dopuštenosti samog priznanja.⁵² O tome da li je reč o parničnoj radnji neposrednog ili posrednog dejstva nema pune saglasnosti u nauci građanskog procesnog prava.⁵³ Mada različiti stavovi nemaju praktičnog značaja, nesporno je da se izjava o priznanju ispituje od strane suda s aspekta njene dopuštenosti, ali ne i osnovanosti.

Opšti je stav da priznanje ne može biti ograničeno uslovom, rokom ili na drugi način,⁵⁴ ali nam se čini da bi, s obzirom na opšti stav o parničnim radnjama koji glasi da se njihovo dejstvo ne može ograničiti vanprocesnim događajem, što je već pomenuto i u ovom radu, nema smetnji da se i izjava o priznanju tužbenog zahteva može ograničiti procesnim događajem.⁵⁵

Izjavu o priznanju tužbenog zahteva tuženi u parnici mora dati *expressis verbis*,⁵⁶ do zaključenja glavne rasprave⁵⁷ pred prvostenenim sudom, u toku pripremanja glavne rasprave i izvan ročišta za glavnu raspravu,⁵⁸ ali ne pre nego što je tuženom dostavljena tužba.⁵⁹ Takođe, izjava o priznanju može se dati i na raspravi

⁵¹ M. Dika (2012), 1894.

⁵² *Ibidem*, 1894–1895.

⁵³ Za prof. Trivu i prof. Diku, npr., reč je o radnji posrednog dejstva jer je za nastupanje njegovog dejstva neophodna odluka suda kojom usvaja tužbeni zahtev na osnovu radnje priznanja (S. Triva, M. Dika, op.cit., 598.). Za prof. Poznića i prof. Rakić-Vodinelić, međutim, reč je o radnji koja u parnici ima neposredno dejstvo, odnosno sama po sebi, bez odluke suda stvara novu procesnu situaciju, ali iznose da radnja priznanja predstavlja odlučujući osnov za donošenje presude na osnovu priznanja (B. Poznić, V. Rakić-Vodinelić, op. cit., 260).

⁵⁴ Uz to, u teoriji se ističe da nije dopušteno fiktivno priznanje, odnosno simulovano ili učinjeno radi ostvarenja nedopuštenog cilja. Branko Čalija, Sanjin Omanović, *Građansko procesno pravo*, Sarajevo, 2000, 262.

⁵⁵ U tom smislu šire elaborira i M. Dika (2012), 1895.

⁵⁶ V. rešenje Apelacionog suda u Novom Sadu, Gž. 8849/10 od 27.01.2011. – Bilten Apelacionog suda u Novom Sadu, broj 2/2011; rešenje Privrednog apelacionog suda, Pž.1216/2015 od 15.10.2015; rešenje Privrednog apelacionog suda, Pž. 9516/2013 od 16.7.2014. – Sudska praksa privrednih sudova – Bilten br. 1/2015.

⁵⁷ Tako i sudska praksa, npr. presuda Višeg suda u Požarevcu, Gž. 288/2013(2012) od 9.4.2013.

⁵⁸ ZPP, čl.291 st.1 i čl.327 st.3.

⁵⁹ Priznanje tužbenog zahteva nije punovažno ako je dato pre nego što je tuženom dostavljena tužba (presuda Apelacionog suda u Beogradu, Gž2. 6788/2013 od 10.10.2013.)

u ponovljenom postupku posle vraćanja pravne stvari na ponovno suđenje u žalbenom postupku, na ročištu po predlogu za ponavljanje postupka, kao i na ročištu za izvođenje dokaza pred zamoljenim sudom ukoliko tuženi prisustvuje tom ročištu.⁶⁰ Priznanje ne proizvodi dejstvo ako tužilac povuče tužbu pre donošenja presude, a tuženi se, kad je to potrebno, sa povlačenjem saglasi, a ovo mišljenje zasnovano je na shvatanju da nema smisla pružiti tužiocu zaštitu presudom koju on više ne traži.⁶¹ Može biti dato usmeno na ročištu, podneskom ili usmeno na zapisnik pred sudom.⁶²

Od priznanja tužbenog zahteva treba razlikovati priznanje činjenica.⁶³ Priznata činjenica samo je deo činjeničnog osnova presude u koji ulazi bez dokazivanja.⁶⁴ Od principa da se priznata činjenica ne dokazuje ZPP propisuje odstupanje.⁶⁵ Izjavu o priznanju činjenica mogu dati obe stranke i izjava ne mora biti data, i najčešće se i ne daje, izričito, već se zaključak o tome izvodi iz procesnog ponašanja stranke. Činjenično priznanje je priznanje jedne ili svih činjenica koje čine tzv. *premissa minor* sudskog silogizma, koji sud svakako mora izvesti u donošenju presude. Priznanje tužbenog zahteva, za pojedine autore je priznanje pravne osnovanosti konkluzije koju je formulisao tužilac u svojoj tužbi kroz predlog presude. Za druge, pak, priznanje tužbenog zahteva je „redovno“ i priznanje činjenica, ali to ne smatraju odlučujućim za donošenje presude. Odlučujuća je sama procesna volja tuženog da se presudi kako tužilac predlaže.⁶⁶

⁶⁰ G. Stanković (2018), 615.

⁶¹ B. Poznić, Komentar, 768.

⁶² ZPP, čl.327 st.3.

⁶³ V. Rešenje Apelacionog suda u Beogradu, Gž.9063/10 od 24.6.2010. – Bilten Apelacionog suda u Beogradu, broj 1/2010; presuda Opštinskog suda u Vrnjačkoj Banji, P.br. 325/06 od 9.8.2008. i rešenje Okružnog suda u Kraljevu, Gž.br. 3119/08 od 24.2.2009. – Bilten Okružnog suda u Kraljevu, br. 2/2009.; rešenje Privrednog apelacionog suda, Pž.2097/2014 od 20.3.2014.

⁶⁴ Tako i sudska praksa, odnosno da „priznanje činjenica pred sudom ima za posledicu da te činjenice, po pravilu, ne treba dokazivati“ (rešenje Okružnog suda u Novom Sadu, Gž.2035/2007 od 27.06.2007. – Bilten sudske prakse Okružnog suda u Novom Sadu, br. 12/2007).

⁶⁵ Odredbom čl.230 st.2 ZPP propisano je da sud može da odluči da se dokazuju i priznate činjenice ako smatra da stranka njihovim priznanjem ide za tim da raspoláže zahtevom kojim ne može raspolagati (čl.3 st.3). U tom smislu je i stav prof. Poznića koji navodi da ta odredba dolazi do primene u sporu u kome sud proverava postojanje činjenice po službenoj dužnosti iz čega proističe da pomenuta odredba ima širi smisao od onoga koji se izražava zakonskim tekstom, jer se primenjuje kad god bi priznanje moglo da dovede do nedopuštene pravne posledice a ne samo kada se kod suda rađa sumnja da je ono izjavljeno *in fraudem legis*. B. Poznić, Komentar, 579.

⁶⁶ B. Poznić, V. Rakić-Vodinelić, op.cit., 440.

Suštinski, poklapanje ova dva priznanja je ne samo moguće, već i najčešće u praksi – tuženi će priznati tužbeni zahtev upravo ukoliko je siguran da je zahtev osnovan stoga što činjenice, koje je naveo tužilac ili do kojih se došlo tokom rasprave, govore tako, a onda je i sam zaključak tužioca u pogledu pravne posledice naveden u tužbi tačan. Ali, razlika u pristupu suda je očigledna. Tako, kod činjeničnog priznanja sud mora procenjivati da li iz takvih činjenica, koje direktno ulaze u činjenični osnov presude, u sklopu svih drugih, sledi pravna posledica koju tužilac traži, odnosno sledi osnovanost tužbenog zahteva. U kontekstu presude na osnovu priznanja, ovo se može povezati uz problem konkluzivnosti tužbenog zahteva, odnosno „da tužbeni zahtev po materijalnom pravu proističe iz činjenica iz kojih ga tužilac izvodi“.⁶⁷ Stav je teorije, međutim, da se izjava o priznanju tiče tužbenog zahteva, predloga izreke presude čije se donošenje traži, zaključka silogizma tužbe, nezavisno od toga da li iz činjenica navedenih u tužbi proizilazi primenom merodavne norme materijalnog prava zaključak o njenoj osnovanosti.⁶⁸ U tom smislu konkluzivnost tužbe sama po sebi nije pretpostavka za donošenje presude na osnovu priznanja,⁶⁹ jer će sud biti dužan da donese tu presudu i kad se na osnovu činjenica navedenih u tužbi primenom merodavne norme materijalnog prava ne bi moglo doći do zaključka o osnovanosti priznatog zahteva, osim ako priznanje ne bi bilo dato sa ciljem ishodovanja meritornog rešenja spora koje bi bilo protivno čl.3 st.3 ZPP.⁷⁰ U teoriji se u vezi sa konkluzivnošću tužbe ističe da je razumno pretpostaviti da tuženi priznaje osnovanost konkluzije jer priznaje istinitost i pravilnost premisa na kojima je građena ali to u kontekstu dispozitivnih građanskopravnih ovlašćenja stranaka nije i nužno, pa stoga ni relevantno.⁷¹ Sud treba takvu presudu da izrekne i kad tuženi stavlja do znanja da činjenične tvrdnje tužioca ne smatra istinitim ili da tužba nije konkluzivna, ali da on uprkos tome priznaje zahtev.⁷² Ograničenjem presude na osnovu priznanja na slučajeve konkluzivne tužbe priznanje zahteva bilo bi praktično izjednačeno sa priznanjem činjenične osnove zahteva.⁷³

⁶⁷ V. Rakić-Vodinelić, „Zakon o parničnom postupku Srbije 2011“, *Pravni zapisi*, br. 2, Beograd, 2011, 544.

⁶⁸ M. Dika (2013), 190.

⁶⁹ U tom smislu Marko Knežević, *Raspravno načelo u srpskom parničnom postupku*, doktorska disertacija, Novi Sad, 2014, 423.

⁷⁰ M. Dika (2013), 190.

⁷¹ S. Triva, M. Dika, op.cit., 598.

⁷² B. Poznić, Komentar, 765.

⁷³ *Ibidem*, 771.

Kod priznanja nema dalje rasprave o osnovanosti tužbenog zahteva, sud ne utvrđuje „materijalnu istinu“, nema potrebe za korišćenjem postupka sudskog silogizma u donošenju presude kojom usvaja zahtev tužbe. Postupak u kome sud donosi presudu na osnovu priznanja, pošto je data izjava o priznanju tužbenog zahteva, prestaje da bude kontradiktoran i postaje sumaran jer sud u nastavku postupka samo ispituje da li je dopuštena izjava o priznanju tužbenog zahteva.⁷⁴ Dakle u potpunosti se eliminiše klasičan sudski silogizam: sud ne utvrđuje stanje stvari, niti on primenjuje materijalno pravo na takvo utvrđenje.⁷⁵ Ovo, pak, utiče na specifične razloge za izjavljivanje žalbe kojom se pobija ovakva presuda. Odnosno, ona se ne može pobijati zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja niti zbog pogrešne primene materijalnog prava, ali je moguće pobijati je zbog bitnih povreda parničnog postupka i nedostataka u izjavi volje (zabluda, prinuda, prevara).⁷⁶ Zapravo, nedostaci u formiranju izjave volje na kojoj se temelji presuda postaju nedostaci same presude.⁷⁷

Priznanje tužbenog zahteva je opoziva radnja i za dejstvo opoziva nije potrebna saglasnost tužioca. Takođe, nije potrebno obrazlagati opoziv priznanja, a moguće ga je učiniti usmeno do zaključenja glavne rasprave, a podneskom do donošenja presude (up. čl.348 st.4 ZPP). U slučaju opoziva priznanja nastavlja se postupak i sud donosi presudu po kontradiktornim zahtevima stranaka. Opozivanje izjave o priznanju neće uvek biti moguće, npr., ukoliko je izjava data na ročištu i sud konstatuje da su ispunjeni uslovi za donošenje presude na osnovu priznanja, zaključi raspravu i donese ovu presudu neće biti mogućnosti da se izjava opozove.⁷⁸ Ipak, treba istaći razlike u pogledu dejstva opoziva priznanja tužbenog zahteva i činjeničnog priznanja. Ovo drugo ne uslovljava oduzimanje dejstva izjave *per se* već sud, po slobodnom uverenju, ceni da li će uzeti za priznatu ili za osporenu činjenicu koja je prvo priznata, a zatim je izjava o priznanju opozvana.⁷⁹

Kad su u pitanju subjekti ovlašćeni za priznanje tužbenog zahteva, to je najpre tuženi, njegov punomoćnik advokat na osnovu izdatog punomoćja za vođenje parnice, a ostala lica koja po ZPP mogu biti punomoćnici, kao i zakonski zastupnik

⁷⁴ G. Stanković (2018), 614.

⁷⁵ M. Knežević, op.cit., 423.

⁷⁶ ZPP, čl.373 st.3 i čl.374 st.2 t.6

⁷⁷ M. Dika (2013), 203.

⁷⁸ G. Stanković (2018), 628.

⁷⁹ ZPP, čl.348 st.4.

samo na osnovu posebnog punomoćja.⁸⁰ Kako je u pitanju nepovoljna parnična radnja priznanje koje bi dao jedan ili samo neki od jedinstvenih suparničara ne bi imala dejstvo.⁸¹ Kada su u pitanju obični suparničari izjava o priznanju koju da jedan od njih ima dejstvo samo prema njemu, ali to povlači posledicu da drugi suparničari ne bi mogli izjaviti žalbu protiv ove presude na osnovu priznanja. Izjavu ne bi mogao dati ni obični umešač na strani tuženog iz istog razloga nepovoljnosti parnične radnje za procesni položaj stranke.

ZAKLJUČAK

Donošenje presude na osnovu priznanja podrazumeva prethodno ispunjenje pozitivno postavljenih uslova koji se odnose na priznanje tužbenog zahteva od strane tuženog i određenje momenta do koga to mora u postupku biti učinjeno, ali i negativnih, koji se pre svega odnose na činjenicu da se ova presuda ne sme doneti na osnovu nedopuštenog raspolaganja stranaka i u situacijama kada je zakonom izričito isključena za neke vrste sporova. Ovu presudu ZPP samo sumarno normira, bez regulisanja posebnosti, što uslovljava probleme u sudskoj praksi. Stoga se u teoriji široko elaboriraju uslovi, odnosno pretpostavke koje moraju biti ispunjene za njeno donošenje. Pri tome se pojam „tužbeni zahtev“ veoma široko tumači, za razliku od izjave o priznanju tužbenog zahteva koja mora biti izričita i nedvosmislena. Ocena dopuštenosti raspolaganja primenom čl.3 st.3 ZPP stvara značajne probleme u praksi usled neodređenosti pojmova koji se koriste, pre svega pojma „javni poredak“ (ali moral i dobri običaji svakako). Pri tome, priznanje tužbenog zahteva ne treba povezivati uz priznanje činjenica, jer su posledice ova dva priznanja različite. Takođe, predlog za donošenje presude na osnovu priznanja prema tekstu ZPP nije neophodan, ali se ne isključuje. Teorijski stavovi o mogućem postupanju suda razlikuju se u pogledu obaveze suda povodom takvog predloga. Čini se najcelishodnijim stav prihvaćen u ovim situacijama u praksi sudova – ako sud zaključi da nema uslova za donošenje presude na osnovu priznanja, rešenjem odbija predlog, ali samostalna žalba protiv ovakvog

⁸⁰ ZPP, čl.348 st.1, čl.89 st.2, čl.85. st.2 i 4, čl.78. Ovaj stav potvrđuje i sudska praksa. Vid. presudu Osnovnog suda u Čačku, P.br. 456/19 od 17.10.2019. i presudu Višeg suda u Čačku, Gž.598/20 od 1.2.2020. Ipak, ne može se doneti presuda na osnovu priznanja od strane prvostepenog suda, ako punomoćnik tuženika, koji je bračni drug tuženiku, nema posebno, izričito ovlašćenje za priznanje tužbenog zahteva. V. presudu Osnovnog suda u Čačku, P.br. 142/18 od 17.04.2020. i rešenje Višeg suda u Čačku, Gž. 168/20 od 7.10.2020.

⁸¹ Takav stav nalazimo i u sudskoj praksi. V. presudu Okružnog suda u Novom Sadu, Gž. 4152/2007 od 02.10.2008. – Bilten sudske prakse Okružnog suda u Novom Sadu, br. 14/2008.

rešenja ne bi bila dozvoljena stoga što bi razlozi na koje se poziva žalilac zapravo mogli biti isti oni na koje se može pozivati i u žalbi na presudu na osnovu priznanja. Naime, predlog se odbija upravo zbog neispunjenosti svih ili nekih uslova za donošenje ove presude.

Prof. Dr. DUŠICA PALAČKOVIĆ
Full Professor, retired, Faculty of Law
University of Kragujevac

Dr. SANDA ĆORAC
Assistant Professor, Faculty of Law
University of Kragujevac

PRESUMPTIONS FOR VERDICT BASED ON CONFESSION

Summary

By unilateral litigation, by which it acknowledges the claim, the defendant creates a new procedural situation and the possibility for the court to render a judgment based on the confession. The paper presents some of the generally accepted views of theory and court practice regarding this verdict, but also the dilemmas and different approaches on some issues related to the assumptions for its adoption. Summarized legal regulation of the assumptions for passing this judgment, as well as the vagueness of the terms used by the legislator in formulating the disallowed dispositions of the parties, conditions the extremely complex tasks of judges in assessing their fulfillment.

Key words: verdict based on confession, special preconditions for passing, claim and motion for passing, allowed dispositions of the parties, statement of acknowledgment of the claim

Literatura

- Čalija B., Omanović S., *Građansko procesno pravo*, Sarajevo, 2000.
- Dika M., „Presuda na temelju priznanja“, *Zbornik PFZ*, br. 5-6, Zagreb, 2012.
- Dika M., *Građansko pranično pravo – Sudske odluke i sudska nagodba*, Zagreb, 2013.
- Jakšić A., *Građansko procesno pravo*, Beograd, 2021.
- Knežević M., *Raspravno načelo u srpskom parničnom postupku*, doktorska disertacija, Novi Sad, 2014.
- Perović S., „Sloboda uređivanja obveznih odnosa i javni poredak“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 56, Posebni broj, Zagreb, 2006.
- Petrušić N., Simonović D., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Beograd, 2011.
- Poznić B., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Beograd, 2009.
- Poznić B., Rakić-Vodinelić V., *Građansko proceno pravo*, Beograd, 2015.

Rakić-Vodinić V., „Zakon o parničnom postupku Srbije 2011“, *Pravni zapisi*, br. 2, Beograd, 2011.

Stanković G., „Priznanje tužbenog zahteva“, *Pravni život*, br.11, Beograd, 2018.

Stanković G., Boranijašević V., *Građansko procesno pravo*, Niš, 2020 .

Tomić Z., „Javni poredak – pojam i struktura“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, br. 2, Beograd, 2019.

Triva S., Dika M., *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 2004.

Datumi prijema i prihvatanja rada

Primljen: 22.09.2021.

Prihvaćen: 02.10.2021.

ORIGINALAN NAUČNI RAD